Groen opgroeien!

VERSLAG DEBAT

DONDERDAG 5 JUNI 2008
DE KUIP, ROTTERDAM.

Groen opgroeien! Pleidooi voor een samenhangend en maatschappelijk breed ingestoken groen jeugdbeleid

In haar adviesrapport 'Groen opgroeien' pleit de Raad voor het Landelijk Gebied (de Raad, RLG) voor een samenhangend en maatschappelijk breed ingestoken groen jeugdbeleid. De Raad meent dat een vroegtijdige ontmoeting met de groene omgeving niet alleen voordelig is voor de persoonlijke ontwikkeling van kinderen, maar ook voor de maatschappij als geheel. Als de kinderen van nu de groene omgeving vroegtijdig leren kennen, is de kans groter dat zij zich later ook bekommeren om een veelzijdige natuur, gezond voedsel en afwisselende landschappen. Een groen collectief geheugen blijft dan in stand. Het in contact staan met een groene leefwereld is voor kinderen bevorderlijk voor gezondheid, creativiteit en sociale interacties.

Om het adviesrapport te concretiseren en de verschillende belanghebbenden te motiveren met de aanbevelingen aan de slag te gaan, organiseerde Het Portaal in opdracht van de Raad op 5 juni 2008 een debatbijeenkomst. Het doel van de bijeenkomst was om geïnformeerd te worden over het adviesrapport van de Raad en actief mee te kunnen doen om het 'papier' werkelijkheid te laten worden. Tijdens tafeldialogen konden de deelnemers aangeven wat ze zelf kunnen bijdragen om groen opgroeien te realiseren én wat ze verwachten van andere partijen.

Opening

De dag begint met een sofasessie onder leiding van dagvoorzitter Duco Hoogland (raadslid Rotterdam en voormalig voorzitter van de Nationale Jeugdraad) waarin enkele materiedeskundigen op het gebied van groen opgroeien aan de tand gevoeld worden.

Hoogland stelt de eerste vraag aan de Rotterdamse wethouder voor Financiën, Sport en Buitenruimte, Lucas Bolsius. Wat vond u van het advies? Bolsius stelt dat het adviesrapport een ideaalbeeld schetst; nieuwe plannen moeten wel realistisch blijven en binnen de stad passen. Daarnaast doet Rotterdam al heel veel op dit gebied, zeker in het kader van het college thema van dit jaar, Groenjaar 2008, waarmee de gemeente extra aandacht geeft aan het groen in de stad. De aanbeveling van de Raad om groeneducatie alleen binnen de brede school aan te bieden, krijgt geen bijval van Bolsius. Aandacht voor de natuur, voedsel en groen kan en moet ook juist tijdens de reguliere lesuren aan bod komen, is zijn stellige overtuiging.

Marijke van Schendelen, lid van de Raad, deelt de mening van Bolsius dat er in de grote steden al veel goede initiatieven zijn ontwikkeld op het gebied van groen opgroeien. Toch waarschuwt ze voor versnippering: er

is een strijd om ruimte, dus ook groene ruimte. Om te voorkomen dat er overal stoeptegels van 30 bij 30 cm komen te liggen moet gedacht worden in combinaties.

Voor Bolsius liggen de oplossingen voor het creëren van meer groen op lokaal niveau; dus niet in Den Haag, maar in Rotterdam. Decentralisatie moet worden toegepast; zoveel mogelijk in eigen stad laten ontwikkelen. Het is jammer dat in Den Haag veel in keurslijven wordt gedacht omdat daar juist de subsidiestromen vandaan komen.

Froukje Hajer, hoofd programma's van Jantje Beton merkt op dat hoewel het ministerie van LNV aanwezig is, VROM en VWS ontbreken. Juist de ministeries moeten de krachten bundelen. Hajer vindt bijval in de zaal: in de plannen voor de ruimtelijke ordening moet ruimte voor groen gewaarborgd worden. Rotterdam doet het in dat opzicht goed, aldus Bolsius. Er worden vanuit groen heel veel verbindingen gemaakt tussen verschillende en vaak verkokerde beleidsvelden. Voorbeelden hiervan zijn het thema gezond bewegen en het CO2-vraagstuk in het kader van het Rotterdam Climate Initiative. Ook kan je én het waterprobleem aanpakken én mogelijkheden voor kinderen creëren. Als dat zo is, waarom is er dan toch een tekort aan speelruimte? vraagt Hajer zich af. Er zullen altijd tekorten zijn, aldus Bolsius. Maar niet ieder stuk groen is hetzelfde; er kunnen tegenstrijdigheden zijn tussen ruimte voor sport en ruimte voor groen.

Van links naar rechts: Lucas Bolsius, Froukje Hajer, Kido Koenig en Marijke van Schendelen.

Volgens Kido Koenig, voorzitter van de Nationale Jeugdraad, moeten ideeën over groen opgroeien vooral op lokaal niveau met én door jongeren worden uitgewerkt: laat jongeren zelf met ideeën komen. Koenig zit juist niet op samenwerking van ministeries te wachten. Het is veel aansprekender als plannen en initiatieven in de taal en leefwereld van jongeren neergezet worden.

Van Schendelen complimenteert Rotterdam dat er al zo veel in gang gezet is om groen opgroeien mogelijk te maken. De bijeenkomst vindt daarom ook in Rotterdam plaats. Bolsius' reactie op het adviesrapport komt op Van Schendelen behoorlijk verdedigend over. Het lijkt alsof hij zich afvraagt waar de Raad (en al de ministeries achter de Raad) zich mee bemoeien. De Raad gaat in het adviesrapport juist erg in op het belang van een decentrale structuur. Dat de Raad heeft geadviseerd de educatie op dit gebied binnen de brede school aan te bieden, heeft een strategische reden. De druk wordt zo van de reguliere schoolprogramma's gehaald. Bolsius is het daar niet mee eens. Natuureducatie valt nu buiten het reguliere lesprogramma, maar dit mag best veranderen door in en om het gebouw onderwijs op het gebied van natuur en groen te ontwikkelen. Hajer ziet het liever breder: focus niet alleen op de brede school, maar ook op een kindvriendelijke wijk. Bolsius is het hiermee eens: er moet buiten de postcodegebieden gedacht worden. De leefwereld van kinderen wordt niet begrensd door postcodes. Door ook daarbuiten mogelijkheden te scheppen, vallen er minder kinderen buiten de boot.

Volgens Koenig is het vooral een kwestie van aanpakken: gewoon doen! Educatie op het gebied van voedsel en groen hoort zowel binnen het reguliere curriculum als in de naschoolse opvang. Vanuit de zaal wordt gepleit voor 'georganiseerd vermaak'. Onderzoek wijst uit dat kinderen slimmer en gelukkiger worden wanneer ze kunnen beschikken over groene speelruimte in een straal van 200 meter rondom hun woonhuis. Groene excursies binnen het lesprogramma zijn natuurlijk goed, maar het gaat er vooral om dat er thuis aandacht wordt gegeven aan groen, aldus een deelnemer. Opgroeien doen kinderen voor een heel groot deel thuis.

Er wordt opgemerkt dat er weinig scholen aanwezig zijn ondanks hun belangrijke rol in het vraagstuk. Een basisschoolmedewerker geeft aan dat binnen haar werkplek groen zeer hoog op de agenda staat. Maar om het belang van spelende kinderen recht te doen, moet er in ruimtelijke planprocessen veel eerder rekening gehouden worden met kinderen. Volgens Koenig moeten kinderen en jongeren op een leuke manier bewust gemaakt worden van de natuur. Dit zorgt voor een duurzame houding op de lange termijn. Van Schendelen ziet ruimte voor groen in de woonomgeving van kinderen als absolute randvoorwaarde. Wanneer dit ontbreekt, kan niet van kinderen verwacht worden dat ze later, als volwassen burgers waardering hebben voor groene gebieden.

Hajer sluit af met de oproep aan de deelnemers om ook vooral andere sectoren bij groen opgroeien te betrekken: zoek de samenwerking, sla bruggen. Omdat groen opgroeien in de politiek gezien wordt als soft topic heeft het brede steun nodig.

Vertoning film 'Burger aan tafel'

In 'Burger aan tafel' komt een aantal aansprekende voorbeelden van burgerinitiatieven op het gebied van gezonder eten voor kinderen aan bod. Uit de film blijkt dat het veel moeite kost om dergelijke initiatieven van de grond te krijgen.

Na de film krijgen de deelnemers de mogelijkheid te reageren. Roel van Raaij, ministerie van LNV, merkt op dat er steeds meer maatschappelijke vraag is naar initiatieven ter bevordering van gezond eten en voedselkwaliteit; de voorbeelden uit de film onderschrijven dat. Omdat de indeling binnen het ministerie van LNV erg sectoraal is (een gedeelte landbouw, een gedeelte industrie, een gedeelte voedselkwaliteit) is het lastig hierop in te spelen. Hier ligt een behoorlijke uitdaging.

Een deelnemer benadrukt de functionaliteit van groen in het licht van krachtwijken. Bij herstructurering en wijkvernieuwing heeft het vaak niet de hoogste prioriteit, maar groen neemt wel een belangrijke plaats in.

Een vertegenwoordiger van de gemeente Amsterdam stelt dat burgerinitiatieven vaak bot vangen. Hoewel er vaak weinig geld nodig is (meestal € 5.000 tot € 20.000), is het lastig dit geld te ontvangen. Er zouden speciale geldpotjes moeten zijn voor dit type initiatieven. Blandine Fokker van Greenwish is het hier niet helemaal mee eens. Het gaat niet alleen om geld, maar juist om zaken als huisvesting. Ook een luisterend oor van gemeentes ontbreekt vaak. Hanneke Heerema van Jam Producing (één van personen uit de film) beaamt dit: haar initiatief omvat beleidsdoelen van vijf verschillende ministeries; desondanks is het lastig om een persoonlijke afspraak te maken.

In de gemeente Den Haag wordt extra mankracht ingezet om groene initiatieven te bewerkstelligen. Om dit soort initiatieven van de grond te krijgen moeten er juist koppelingen gemaakt worden. Margot Alting (ANMEC) is het hier mee eens: we proberen zoveel mogelijk te zoeken naar coalities, ook al gaat dat soms mis.

Volgens Van Schendelen moeten initiatieven voornamelijk van buurtbewoners zelf komen; dat creëert draagvlak. Ondanks haar goede werk, is Heerema daar geen voorbeeld van. Haar burgerinitiatief kan landelijk worden uitgevoerd; ze is met drie gemeentes over uitvoering in gesprek. Op die manier doet zij eigenlijk het werk van een ambtenaar, aldus van Schendelen. Dit voorbeeld laat volgens Koenig zien dat het ambtelijke apparaat niet in staat is om tot juiste besluitvorming op het gebied van groenontwikkeling te komen. Maar, voegt hij hieraan toe, houd er ook rekening mee dat veel burgerinitatieven gewoon 'crap' zijn.

Van Raaij benadrukt dat er onderscheid tussen de rijksoverheid en gemeentes gemaakt moet worden. Het is niet de taak van rijksoverheid om lokale projecten tot in lengte van dagen te financieren. Volgens een deelnemer hebben we te maken met een economisch probleem: wat het meeste geld oplevert, krijgt vaak de meeste subsidie. Aangezien groen en speelruimte economisch minder interessant zijn, is het noodzakelijk dat deze daarom maatschappelijk gewaarborgd worden.

Mini-adviesprocessen

Na de sofasessie, de film en de aansluitende discussie gaan de deelnemers in groepen uiteen om de aanbevelingen uit het adviesrapport van nadere uitwerking te voorzien en tot een mini-advies te komen. Ze maken daarbij gebruik van zogenaamde radarsheets. Hiermee wordt aangegeven wat partijen willen bijdragen en wat ze verwachten. Partijen spelen bij de verschillende aanbevelingen een verschillende rol, vandaar dat niet overal is aangegeven wat de bijdrage of de verwachting is.

Onder leiding van Marjan Margadant, lid van de Raad voor het Landelijk Gebied, wordt over groen spelen gediscussieerd.

Groen doen: nieuwe condities voor een groene kindvriendelijke infrastructuur

De overheid heeft een grote verantwoordelijkheid om groen opgroeien mogelijk te maken. Zij kan hierbij meer pro-actief werken door meer informatie te ontsluiten en beter te communiceren. Dat laatste moet zowel binnen de verschillende lagen van de overheid gebeuren, als naar het bedrijfsleven en de burgers toe. Basisvoorwaarden voor meer eenduidige communicatie is een helder begrippenkader. Het bouwen van allianties is sleutel tot een beleid dat vanuit de behoefte van het kind wordt ingezet.

Maak kindvriendelijke omgevingen tot erkend collegebreed, portefeuille-overstijgend thema

negatief geformuleerd

Burgers/particulieren en belangenorganisaties
- .....

Overheden/politiek
brengen:
- treedt doortastender op
- VNG: ontsluit informatie over bestuurderscommissie over groen
- correspondeer ook mogelijke risico's
- stimuleer programma-aanpak (verticaal en horizontaal) binnen de overheid
- monitor/registreer voorzieningen op CBS niveau (ook voor '0'-metingen
- benoem een aansprekende ambassadeur (zoals in het geval van Prins Laurentien)
- stimuleer het maken van combinaties

Resultante van … gedeelde belangen

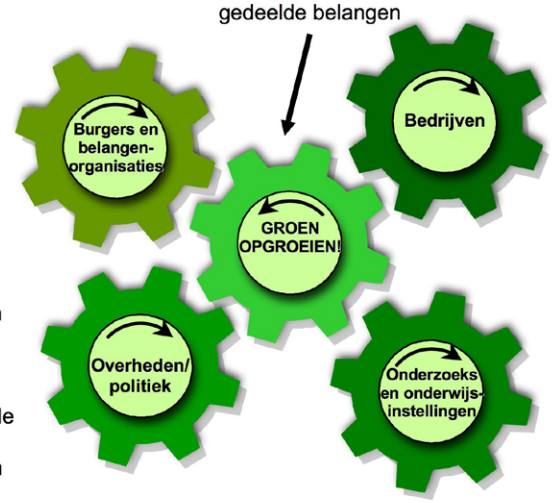

Algemeen
- zet kind centraal en bepaal met kinderen en bijvoorbeeld een stadsecoloog wat kinderen willen
- sla bruggen (dus niet 'ontschotting' bij de overheid alleen, maar 'stakeholder'-breed)

Bedrijven
brengen:
- coach initiatieven vanuit burgers en belangenorganisaties
- vorm een sponsorbeleid op dit thema en leg daarover verantwoording af
- profiteer van de positieve uitstraling op de organisatie

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
brengen:
- creëer een eenduidig begrippenkader; een gedeeld idioom
- verzamel data
- stimuleer groenbeleving passend bij diverse doelgroepen
- betrek ook ouders bij de natuureducatie en deel hiermee de verantwoordelijkheid daarvoor

1

Groen spelen: van kijkgroen naar speel- en ontdekgroen

Het idee van groen spelen staat nog in de kinderschoenen. De vraag is dus: hoe betrek je partijen? De deelnemers hechten grote waarde aan een regierol voor de overheid. Door structureel na te denken over groen spelen kunnen de verschillende andere partijen (bedrijven, onderwijsinstellingen, ouders) ook hun bijdrage leveren. Groen spelen bestaat niet alleen uit leren, maar ook uit beleven. Kennisuitwisseling is belangrijk om de veiligheid te kunnen garanderen. Hoewel stadsvernieuwing een goed moment is om een integrale aanpak neer te zetten, kunnen scholen hun inzet ook verbreden door goed naar hun eigen omgevingsruimte te kijken.

Bevorder actief groene allianties bij naschoolse opvang

Burgers/particulieren en belangenorganisaties
- ouders zijn potentiele coalitiepartners om duurzame en groene ontwikkeling mogelijk te maken

Overheden/politiek
- Staatsbosbeheer wil rol spelen om meer structuur te brengen in aandacht voor groen spelen door begeleiding aan te bieden

brengen:
- neem voortrekkersrol op in deze fase van ontwikkeling
- zorg voor ruimte voor de brede school zodat deze de maatschappelijke verwachtingen kan inlossen

Algemeen
- creëer structuur; voorkom dat naschoolse opvang en groen slechts toevallig samenkomen
- zoek naar manieren om mensen en organisaties boven hun eigenbelang uit te laten stijgen en samen te zorgen voor speelplekken

Bedrijven
brengen:
- stel je op als partner

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
brengen:
- faciliteer scholing en bewustwording
- zoek actief naar partners in het bedrijfsleven, bij maatschappelijke organisaties en ouders
- zorg dat leerkrachten inzicht krijgen in de mogelijkheden en grenzen van groen spelen om zo vertrouwen te krijgen in de veiligheid
- beschouw de brede school in de brede zin als laboratorium voor groen opgroeien waar mensen, thema's en goede ideeën samenkomen

1

Groen spelen: van kijkgroen naar speel- en ontdekgroen
(Her)ontwikkel ongebruikte ruimtes tot nieuwe speelomgevingen

Burgers/particulieren en belangenorganisaties
- …

Overheden/politiek
brengen:
- kies rond stadsvernieuwing voor een integrale aanpak waarin groen, opvoeding, werkgelegenheid en scholing gezamenlijk worden opgepakt
- neem regierol en draag zorg voor financiering, regelgeving en ruimte

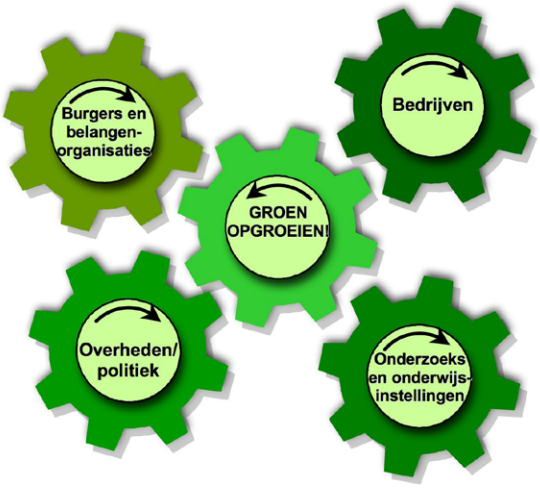

Bedrijven
- …

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
brengen:
- ga allianties aan in de omgeving (de singel inde straat, het grasveld om de hoek); focus daarbij op 'linten' en 'corridors' in plaats van vierkante meters

2

Beter eten: duurzaam voedsel vanuit maatschappelijke betrokkenheid

Burgers hebben de kracht zelf initiatieven op te zetten. Creativiteit en slimme vormen van samenwerking zorgen voor veel nieuwe ideeën. Deze bottom-up initiatieven worden vooralsnog onvoldoende gestimuleerd door de overheden; projecten zitten vaak zowel om aandacht, om faciliteiten en om geld verlegen. De overheid kan een bijdrage leveren door kennisuitwisseling en het bouwen van netwerken te faciliteren. Ook kan het helpen als de processen voor financieringsaanvragen inzichtelijker worden gemaakt.

Ondersteun actief burgerinitiatieven bij duurzame voedselprojecten

Burgers/particulieren en belangenorganisaties
- maken koppelingen via netwerk (gecombineerd met enthousiasme en een lange adem)
- forceren toeval
- kunnen handen en voeten geven aan beleid van de overheid
- moeten initiatieven dragen; van wie en voor wie het is

brengen:
- denk na over de uitvoering van plannen (bijv. kookles hoeft niet door de reguliere docent gegeven te worden, maar juist door personen die daarin (enigszins) gespecialiseerd zijn)
- onderschat het kleine niet; benut zaken die er al zijn en pas op voor 'koninkrijkjeswerking'; werk samen ondanks conflicterende belangen – een compromis kan goed zijn
- laat initiatieven bottom-up ontstaan
- begin vooral zonder de gemeente; dit is een traag orgaan dat later wel volgt
- werk een plan goed uit dmv prikkelende beelden (niet te veel tekst, probeer op te vallen)

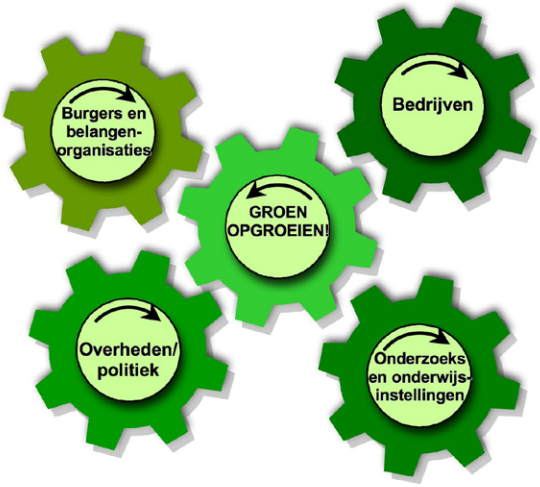

Overheden/politiek
- zorgen voor kennisuitwisseling tussen verschillende overheden
- faciliteren een kennisnetwerk waar burgers gebruik van kunnen maken

brengen:
- geef andere partijen de kans het veranderingsproces te leren kennen (aan aanvraag kan soms jaren 'blijven' liggen, maak het proces voor de burgers en andere partijen inzichtelijk)
- zet in op het versterken van coalities

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
- …

Bedrijven
- …

1

Groen schakelen: ervaringskennis bij stadsontwikkeling en educatie

Enthousiasme en durf zijn belangrijke ingrediënten voor met name lokale partijen om groen aan elkaar te schakelen. Het is goed als burgers zelf ook nadenken over het grote kader waarbinnen initiatieven vallen. Gemeentes kunnen bijdrage door hier ruimte aan te geven, zowel fysiek als bestuurlijk. Bedrijven kunnen zich profileren door hun eigen ruimte te schakelen aan het publieke groen.

Natuureducatie moet een volwaardig fundament worden in het onderwijs. Daarbij moeten de groene onderdelen (bijvoorbeeld bepaalde studierichtingen binnen het MBO) geschakeld worden, en andere onderdelen 'vergroend' (bijvoorbeeld de maatschappelijke stages). Wederom is het aan de overheid hierop een actief stimulerend en faciliterend beleid voor te ontwikkelen.

Versterk het bewustzijn van de kracht van mooi groen in de stadswijk

Burgers/particulieren en belangenorganisaties brengen:
- verbreed het enthousiasme uit de samenleving
- vragen om begrip van

Overheden/politiek brengen:
- creëer vrije ruimte in plannen om zo open te kunnen staan voor initiatieven (voorbeeld = Utrecht)
- leer te schakelen (zou algemene competentie moeten zijn)

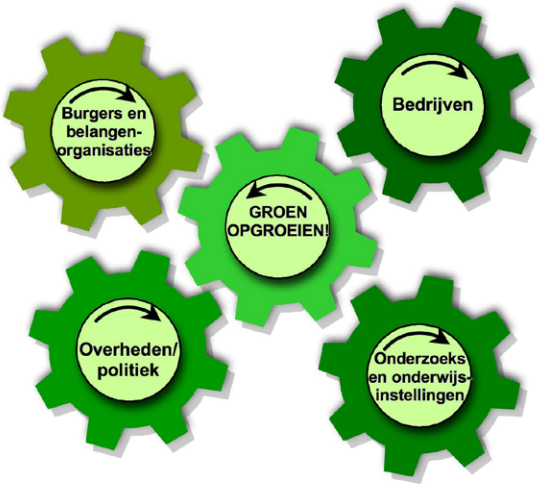

Bedrijven
- corporaties doen al behoorlijk wat en zijn langzaam doordrongen geraakt van het belang van groene ruimte

Onderzoek- en onderwijsinstellingen brengen:
- haal angst weg bij docenten om groen te doceren
- zorg dat groen leren binnen het programma hoort
- denk na over de omgeving rondom instellingen en hoe groen deze is

1

Haal de natuur de stad in; de groene ruimte als verbindend element

Burgers/particulieren en belangenorganisaties brengen:
- zorg voor omkadering van enthousiaste ideeen; hierdoor passen ze binnen een groter geheel
- maak afspraken met overheden en politiek over de focus op kind en groen op het gebied van scholen, RO en speeltuinen

Overheden/politiek brengen:
- bied een structureel kader voor de groene ontwikkeling
- voorkom verkokering

Bedrijven brengen:
- schuif een groen imago naar buiten
- maak gebruik van daken en binnentuinen bij de ontwikkeling van meer groen

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
- …

2

Zet een landelijk kennis- en coordinatiecentrum op voor Jeugd & Groen

Burgers/particulieren en belangenorganisaties
- …

Overheden/politiek
- namens LNV wordt er een kennis- en educatiecentrum opgezet om te zorgen dat het middenveld elkaar kan vinden

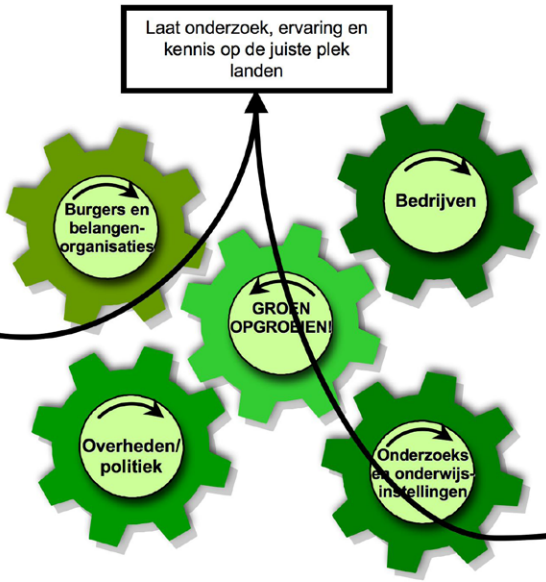

Bedrijven
brengen:
- bied geld, macht, en ruimte

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
- …

3

Bevorder actieve natuureducatie

Burgers/particulieren en belangenorganisaties
brengen:
- zorg voor goede contacten
- prioriteer projecten

Overheden/politiek
brengen:
- help scholen meer ruimte te kunnen bieden voor natuureducatie in aansluiting op het bestaande programma; geïntegreerde aanpak

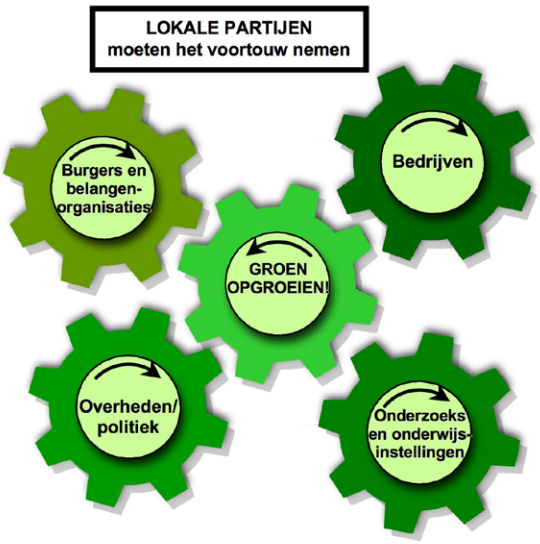

Bedrijven
- agrariërs worden betrokken bij het onderwijs: klassenboeren

brengen:
- doe aan sponsorschap in het kader van MVO en een groen imago

Onderzoek- en onderwijsinstellingen
brengen:
- bied docenten ondersteuning; de wil is er
- vergroen maatschappelijke stages
- mobiliseer "groene" MBO-leerlingen in de voor de educatie
- onderwijsinspectie: erken de educatieprogramma's als onderdeel van het lesprogramma

4

Aanbieding adviesrapport 'Groen opgroeien!'

Na de tafeldialogen wordt het adviesrapport officieel aan het ministerie van LNV aangeboden. Marijke van Schendelen, lid van de Raad, geeft enige context. Volgens Van Schendelen is het ministerie verdeeld in veel kleine vakjes. Voor het adviesrapport is de Raad daarom het veld in gegaan. Om iets te kunnen bereiken, is het bijvoorbeeld belangrijk om te weten wie er nu eigenlijk daadwerkelijk voor zorgt dat de schoolwerktuinen goed lopen.

Een ander aandachtspunt is de vernieuwing in de prachtwijken. De Raad pleit ervoor om de inzichten die daarbij worden opgedaan ook te gebruiken in andere wijken die een heel ander karakter hebben, bijvoorbeeld Kralingen in Rotterdam en Oud-Zuid in Amsterdam. In deze wijken is het probleem dat het al jaren gaat zo als het gaat; daar worden die stoeptegels van 30 bij 30 cm dus ook niet vervangen. Benut dus juist de dynamiek die er nu is, ook op plekken waar het op het eerste gezicht niet nodig lijkt te zijn.

Ten slotte is in het adviesrapport gepleit voor versterking van de relatie tussen de stad en het ommeland. Kinderen moeten meer kennis opdoen over agrarische producten.

Na de uiteenzetting van Van Schendelen neemt Rob van Brouwershaven van het ministerie van LNV het adviesrapport namens de minister in ontvangst. Van Brouwershaven is blij met het advies; groen opgroeien heeft zeker de aandacht van de minister. Het adviesrapport draagt bij aan noodzakelijke nieuwe beleidsvorming op dit gebied. Groen opgroeien staat dus niet alleen in Rotterdam, maar ook in Den Haag op de agenda.

Marijke van Schendelen reikt het adviesrapport uit aan Rob van Brouwershaven die het namens de minister van LNV in ontvangst neemt.

resultaat door debat
HET PORTAAL

Het Portaal
Korte Hoogstraat 15c
3011 GJ Rotterdam
T +31 10 270 94 65
www.het-portaal.net

De Raad voor het Landelijk Gebied
Postbus 1331
3500 BH Utrecht
T +31 30 230 78 70
www.rlg.nl

raad landelijk gebied

Foto's door Johan van der Wielen en Jelle Maas.

© juli 2008 RLG / Het Portaal